

Тема. Друга світова війна у європейській поезії. К. Г. Галчинський "Лист з полону", "Пісня про солдатів з Вестерплатте", А. Маргул-Шпербер "Про назву концтабору Бухенвальд"

Мета: проаналізувати майстерність поетів у зображенні жорстокості й трагічності війни, визначити провідні мотиви творів; розвивати вміння виразного читання поезій, формувати власну громадянську позицію, на зразках різних видів мистецтв показати важливе значення висвітлення війни, сприяти вихованню почуття обов'язку, патріотизму.

Тип уроку: урок вивчення й аналізу художнього твору.

Обладнання: мультимедійна презентація, відеозаписи, репродукції картин О. Лактіонова, Ханса Ліске.

Хід уроку

I. Актуалізація навчальної діяльності.

1. Слово вчителя.

Вже 70 р. минуло з дня закінчення Другої світової війни, яка принесла людству чисельні жертви і руйнування. Війна... страшне слово... Хоч би скільки книжок було написано про Другу світову війну, мабуть ніколи не настане час, коли можна буде стверджувати, що вже досить сказано. Письменники, художники, музиканти звертаються у своїх творах до теми війни, щоб залишити в пам'яті події, які розкривають велич перемоги народу у цій страшній битві. Отож, ми переміщаємося в часі і просторі, ми крокуємо сторінками історії, де спалахує війна, горять міста і села, плачуть діти, лунають постріли і вибухи... Можливо, хтось подумає може не варто ятрити душу, згадувати ці жахіття у мирні часи? Можливо, варто все забути — та жити сьогоднішнім щасливим днем? Можливо, навпаки: слід закарбувати це у пам'яті, щоб уже ніколи не повернулося нелюдське страховисько війни, поділяючи людей на друзів і ворогів, на живих і мертвих?

Тільки-но народжувався новий літній день. Це була неділя, 22 червня 1941 року. Аж раптом... Гітлер загарбав майже всі країни Європи і вдерся в нашу країну. Розпочалася Друга світова війна.

1. Повідомлення підготовленого учня про Другу світову війну

II. Мотивація навчальної діяльності.

Бесіда.

- Які у вас асоціації зі словом «війна»?

Учні складають асоціативний ряд: загарбання, руйнування, загибель, зло, смерть, насильство. Таким є ряд на початку уроку. Протягом уроку він доповнюється, а в кінці уроку є таким: зламані долі — подвиг — сирітство — зрада — вірність і кохання — «не жіноча справа» — чекання — віра (у перемогу, у кохання, можливо, навіть і у долю).

IV. Сприйняття й усвідомлення нового навчального матеріалу.

1. Слово вчителя

— Отже, погляньте на карту Європи до початку Другої світової війни. 1 вересня 1939 року німецькі війська вдерлися до Польщі. На цей час Німеччина вже приєднала до своєї території Австрію, частину Чехії, однак досі не зустрічала серйозного опору. У перший рік війни перед німцями постало завдання: захопити військово-транзитний склад на півострові в Гданській бухті. Стійкість оборони нечисленного контингенту польських солдат стала несподіванкою для німецького командування. З 1-го по 7 вересня 1939 року тривала оборона. Дві сотні поляків протистояли 3,5 тисячам німецьких солдатів, після перших невдач застосували важку артилерію та авіацію. Лише 2 вересня, з 18:05 по 18:45, 47 бомбардувальників скинули загалом 26,5 тонн бомб у це місце! В історію ця подія ввійшла під назвою оборона Вестерплатте.

2. Розвиток усного зв'язного мовлення.

Виразне читання вірша К. Галчинського «Пісня про солдатів з Вестерплатте» вчителем ([перегляд відеоролика про війну з музикою](#))

ПІСНЯ ПРО СОЛДАТІВ З ВЕСТЕРПЛАТТЕ

Коли вже дні спинили плин
І випало вмирати,
До неба лавами пішли
Солдати з Вестерплатте.
(А літо було гарне того року)
І так співали: «То пусте
Що нам боліли рани —
Зате ж весела путь веде
На осяйні поляни.
(А на землі того року було стільки вересу).
Стояли в Гданську ми, як мур,
Не брали нас гармати.
Тепер ми в хмарах після бур,
Солдати з Вестерплатте».

І ті, чий слух сяга зірок,
Зір плине в даль бездонну —
Почули в небі рівний крок
Морського батальйону.
І спів лунав такий: «Аби
Не згаять час чудесний,
Ми грітись будем в теплі дні
На вересі небеснім.
Коли ж подмуть вітри зими
І стане сніг кружляти
Понад Варшавою — то ми,
Солдати з Вестерплатте».
(Переклад О. Карпенко)

3. Бесіда

- Яким настроєм наповнив вас вірш?
- Від чийого імені веде розповідь ліричний герой? («Ми»)
- Які мовні засоби використовує автор? (**антитеза**: «вітри зими – теплі дні «боліли рани – весела путь», **повторення фрази** «Солдати з Вестерплатте»)

4. Творча робота (за індивідуальним домашнім завданням)

1. Повідомлення учнів про життєвий і творчий шлях К. Галчинського

— У автора цієї поезії було два імені, одне вигадане, жартівливе — Ільдефонс, і дане при народженні — Константи.

Він з'явився на світ у Варшаві, в сім'ї залізничника, 23 січня 1905 року. Батька його звали Константи, а матір Ванда. Константи Галчинський пройшов через всі кола пекла 1939 року. 24 серпня 1939 року Константи Галчинський отримує мобілізаційну повістку. А вже 17 вересня потрапляє в полон. Два вірші, датовані 16 вересня, — «Пісня про солдатів Вестерплатте» і «Сон солдата» — дружині поета Наталії передає один із друзів. А потім на поета чекає шестирічне табірне життя. Інколи до дружини, Наталії Галчинської, доходять вірші її чоловіка...

Кінець війни Галчинський зустрічає на кордоні Нідерландів. У літературних колах вже ходять чутки про його загибель. Знайомі в Італії по пам'яті збирають і видають том його віршів.

1946 року Константи Галчинський повертається на батьківщину та разом з родиною оселяється в Кракові. Злигодні воєнних років підірвали здоров'я Галчинського: інфаркти 1940 і 1952 рр. він переміг, а третій виявився фатальним 6 грудня 1953 р. поета не стало.

Виразне читання вірша К. Галчинського «Лист з полону» підготовленим учнем.

ЛИСТ З ПОЛОНУ

Кохана моя, кохана!
Ти спиш уже? На добраніч!
В північ я твій образ бачу,
А ніч весняна, духмяна!
Єдина у цілїм світі,
Ім'я твоє хай святиться!
Вода ти для мене влітку,
А взимку — моя рукавиця.
 Ти щастя моє весняне,
 Осіннє, зимове, літнє...
 Скажи мені: «На добраніч!»,
 Прийди уві сні, кохана!
 За що мені все це щастя
 З тобою в раю у Бога?..
 Світліше за сонце ясне,
 Ти — пісня моєї дороги.
(Переклад О. Ніколенко)

5. Бесіда за змістом поетичних творів

- ▼ Яке враження справив на вас цей вірш?
- ▼ Яка тема цього вірша? (Тема кохання до дружини під час війни).
- ▼ Які художні засоби використовує автор?
- ▼ Що допомагає герою у вирі війни?

6. Слово вчителя.

Якщо Пушкін – сонце російської поезії, то Галчинський – зелений паросток польської поезії. Його творчість ще мало відома в Україні, відкриття його багатопланової творчості попереду. Сьогодні з його творчості ми дізналися про долю маленької людини у вирі великої війни.

Сьогодні нам варто поговорити ще про одну жакливу сторінку історії Другої світової війни - Голокост

Голокост (від англ. the Holocaust, з дав.-гр. ὁλοκαύστος — «всеспалення») - переслідування і масове знищення євреїв і циган у Німеччині під час Другої світової війни; систематичне переслідування і знищення європейських євреїв і циган нацистською Німеччиною 1933 — 1945 років; геноцид єврейського народу в часи Другої світової війни, внаслідок якого загинуло до 6 мільйонів осіб.

2) *Повідомлення про життєвий і творчий шлях про А. Маргул-Шпербера*

— Про цього поета в літературній енциклопедії сказано лаконічно: «Альфред Маргул-Шпербер (народився 23 вересня 1898 року в м. Сторожинець, Буковина) — румунський поет, писав вірші німецькою мовою. Навчався в Чернівцях, Відні. Учасник Першої світової війни. Після її закінчення жив в Америці, 1924 року повернувся в Європу, потім на батьківщину».

Німецькомовний поет Румунії був... євреєм. Як псевдонім він додав до свого простого прізвища Шпербер ім'я матері Маргула і став Маргул-Шпербером.

Прийшли 1930-ті рр., його друзі один за одним опинилися в місцях, про які сьогодні людство згадує з болем і жахом. У чистоті німецької мови із Маргул-Шпербером мало хто міг зрівнятися, але ж він усе одно був євреєм... Лише завдяки друзям поета не чіпали. До кінця війни східноєвропейський єврей Маргул-Шпербер жив приватними уроками німецької мови.

Видатний німецький поет Буковини і всієї Румунії, Альфред Маргул-Шпербер прожив довге життя, бачив багато різних політичних режимів. Незважаючи на своє єврейське походження, він навіть за фашистських часів був затребуваним завдяки винятковій освіченості, хоча й не поділяв нацистських поглядів. Згодом навіть ім'я рідного Бухенланда — Буковини нагадуватиме йому про нацистські злочини.

Виразне читання вірша А. Маргул-Шпербера «Про назву концтабору Бухенвальд»

-Що вам відомо про табір смерті Бухенвальд? (За роки війни у Німеччині біло створено велику кількість концентраційних таборів. Бухенвальд – один із них. Табір Бухенвальд був створений в 1937 році біля культурної столиці Німеччини – Веймара. З початком Другої світової війни туди стали зганяти людей з усієї Європи. За 8 років існування табору через нього пройшло 250 тисяч осіб. Це один з найбільших таборів на території нинішньої Німеччини)

ПРО НАЗВУ КОНЦТАБОРУ БУХЕНВАЛЬД

Як близько звідси Веймар гомонів!

А тут — навіки мовкли голоси...

Мене проймає невимовний гнів,

Бо й край мій зветься: Букові ліси.

Давно було це: килим з ніжних трав,

Ліс буковий, так пам'ятний мені...

Хлопчиськом на поляні я лежав,

Пливли біляві хмари в вишині.

О лютий час, що сон дитячий стер

І кожен спомин взяв у колію!..

Коли я чую слово це тепер —

Не можу юність згадувать свою.

Бо в спомини мої вповза кошмар,

Який виймає серце із грудей:

А чи оте біляве пасмо хмар

Було не димом спалених людей?

(Переклад П. Рихла)

8. Бесіда

- Яка тема цього вірша? *(Тема нацистські злочини проти людства).*
- Що затьмарює дитячі спогади, звичні для поета «Букові ліси»?
- Який жаклиний образ спадає поетові на думку, коли він бачить хмарки над лісом?
- Порівняйте переклади. Який із них вам подобається більше? Чому?

9. Слово вчителя

Друга світова війна стала глибоким потрясінням для європейської свідомості. Висока культура і нице варварство здавалось несумісним... « як, - запитував швейцарський письменник М.Фріш, - люди, котрі насолоджувались музикою Баха і Генделя, могли розстрілювати немовлят?»

Слово вчителя. Тема Бухенвальду ятрила рану багатьом поетам. В 1958 р. в Німеччині відбулося відкриття меморіалу Другої світової війни «Бухенвальд». На території колишнього табору смерті було зведено башту, увінчану дзвоном, набат якого повинен нагадувати людям про жертви фашизму і війни. Вже через дві години після цього повідомлення російський поет Олександр Соболев прочитав дружині Тетяні рядки:

...Сотни тисяч заживо сожженных

Строятся, строятся

В шеренгу к ряду ряд...

Композитор Вано Мураделі через два дні після прочитання віршів зателефонував О. Соболеву і сказав: «Пишу музику і плачу...Які вірші!». Так народилася пісня «Бухенвальдський набат», яка вже стільки років застерігає людей – це не повинно повторитись!

Понад 70 років гудуть дзвони Бухенвальда над колишнім табором смерті, нагадуючи про тисячі людських жертв, що пішли з життя через димарі печей, гудуть, щоб не забували!

(Учитель демонструє відео музейного комплексу «Бухенвальд» під пісню "Бухенвальдський набат".)

Не тільки поети звертались до теми війни. На дошці ви бачите **картини**. Спробуємо пояснити чому саме таким чином митець передає війну.

Висновок:

- Що об'єднує цих поетів? *(Вони однаково гостро сприймали події, учасниками яких стали проти власної волі, але за особистим вибором. Всі в довоєнному житті мали улюблену справу, яку ще більше почали цінувати в мирні післявоєнні часи.)*

- Чи потрібно писати про війну?

- Давайте повернемося до нашого куца про війну і доповнимо його новими асоціаціями.

Любі діти, хоча ми на наступних уроках продовжимо розглядати тему війни у європейській поезії, проте варто згадати, що зараз на Сході нашої Батьківщини теж йде війна... Маємо пам'ятати, що там солдати, які ризикують власним життям задля мирного неба над нами. Цю війну також буде увіковічено різними видами мистецтва: живописом, поезією...

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Слово вчителя. Діти, ми маємо з вами берегти мир. Любити і шанувати Україну, робити багато-багато добрих справ, щоб наша Батьківщина була щасливою. І завжди пам'ятати про II світову війну, про подвиг, який здійснив наш народ, захищаючи неньку-Україну.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити напам'ять поезію (на вибір)

**Друга світова війна у європейській
поезії. К. Г. Галчинський "Лист з
полону", "Пісня про солдатів з
Вестерплатте", А. Маргул-Шпербер
"Про назву концтабору Бухенвальд"**

(конспект уроку зарубіжної літератури у 7 класі)

**на засідання МО вчителів
суспільно-гуманітарного циклу
підготувала та провела
Воробець Ю. І.**